

ПАМ'ЯТАЄМО

СЛОВО ПРО ВЧИТЕЛЯ

Минає 95 років від дня народження професора Василя Івановича Добоша, а здається, що ще зовсім недавно він ходив по факультету. Проте вже понад 18 років його немає серед нас.

Василь Іванович залишив значний слід на багато-багато років як учений, як викладач, як вихователь студентської молоді. Це була непересічна людина. Мені довелося знати його кілька десятиліть. Не буду приховувати, що я був вхожий до його квартири, потім до його приватного будинку. Часто бував у нього вдома, був знайомий із його сім'єю – з дружиною, синами, невістками. Тому в мене є предметно-чуттєве уявлення про Василя Івановича і дуже теплі, незабутні спогади про нього.

Як учений Василь Іванович вклав справді дуже багато праці, знань у розвиток української мовознавчої науки, передусім української діалектології. Обидві дисертації – і кандидатську, і докторську – він написав саме з діалектології. Його кандидатська дисертація – це монографічний опис фонетичної і морфологічної системи українських говірок Перечинщини. А докторська дисертація – особливо оригінальна праця, зрештою до сьогодні в українському мовознавстві це перша й, наскільки я знаю, поки що єдина докторська дисертація, присвячена синтаксису українських говорів. Доти були вагомими дослідження закарпатських говорів, але стосувалися вони фонетики й морфології, зокрема монографія Івана Панькевича «Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей. З приложенням 5 діалектологічних мап. Частина 1. Звучня і морфологія» (Прага, 1938. 549 с.). Раніше вона була в спецфонді нашої бібліотеки, зараз загальнодоступна. Крім того, є вона в Інтернеті.

Діалектний синтаксис української мови довгий час був найменше досліджений. І ось Василь Іванович узявся серйозно за цю справу і зробив дуже вагому в науковому плані синтаксичну працю. Він залишив значний слід в українській діалектології. Результати свого дослідження опублікував у трьох окремих виданнях. Це, правда, невеличкі книжечки, бо в радянські часи (а захистив він докторську дисертацію 1978 р.) було дуже важко опублікувати велику наукову працю в одному томі, однією книжкою, у якій би помістився весь текст дисертації. Зараз, наприклад, дисертантів зобов'язують опублікувати окремою книжкою докторську дисертацію до її захисту, а тоді не те, що не зобов'язували, тоді науковцеві було дуже важко опублікувати свої праці, надто книжкою й особливо українською мовою. Це не підтримувалося. Я пішов 1983 року в докторантуру, й мені цілком логічно мав би бути наданий дозвіл (а тоді монографію можна було опублікувати тільки з дозволу Міністерства освіти України) видати докторську дисертацію окремою книжкою. Та де

там! Я три рази подавав пропозицію до Міністерства, кожного разу папки з найрізноманітнішими документами були все більші й більші, але жодної відповіді я не отримав. І лише в першій половині 90-х років одержую поштою від Міністерства велику папку з усіма тими паперами, які кілька разів надсилав, з дозволом опублікувати монографію у видавництві «Світ» Львівського університету. Але в той час уже можна було її видати і в Ужгороді, що я і зробив 1996 року. Веду до того, що Василь Іванович зробив геройський учинок, видавши своє докторське дисертаційне дослідження окремими, хай і невеликими книжечками, бо в ті часи мало хто спромігся це зробити. Праця Василя Івановича – не тільки перша і поки що єдина докторська дисертація з діалектного синтаксису української мови, але й неординарна, новаторська, вона внесла в синтаксичну науку багато нового. І це, звичайно, дуже важливо.

Василь Іванович займався й деякими іншими мовознавчими питаннями, зокрема назвами населених пунктів Закарпаття. До сьогоднішнього дискусійними є написання назв населених пунктів, які за утворенням є прикметниками типу *Порошково, Дубове* і под. До недавнього часу їх відмінювали, як прикметники. Василь Іванович, проаналізувавши велику кількість таких назв, поділив їх на дві групи. Найпоширеніша — це назви, що мають форму прикметників, але вони субстантивувалися і зараз виявляють усі граматичні ознаки іменника, і, як справедливо вважав Василь Іванович, їх треба відмінювати, як іменники середнього роду твердої групи 2-ої відміни з закінченням *-о* типу *село*, напр.: *Нанково, Королево, Кольчино* і под. Друга група (кількісно менша) – теж субстантивовані прикметники, які хоч і перейшли повністю в іменники, проте відмінюються, як звичайні прикметники твердої групи: *Дубове, Вучкове, Голубинне* та ін. На нашу думку, можна також погодитися з Василем Івановичем і в тому, що правильними є написання тих назв населених пунктів, у яких основа закінчується на м'який або шиплячий приголосний з *о* в суфіксі *-ово* (з колишнього *-сво*): *Кошельово, Жденійово, Лисичово* і т. ін., тому що це відповідає закономірностям розвитку фонетичної системи української мови і практиці живого мовлення місцевого люду. У радянські часи ці пропозиції, незважаючи на їхню наукову обґрунтованість, ігнорувалися і писалися наведені назви офіційно так: *Кошелеве, Жденієве, Лисичеве, Мукачеве* і под. та відмінювалися, як прикметники (до *Кошелевого* і т. ін.). Тільки в наш час узаконено назви типу *Зняцьово, Зарічово* і под.

Усі наукові праці Василя Івановича Добоша, я би сказав, дуже виважені з погляду тексту. Він писав не тільки ясно, але й просто, доступно. Так

може писати тільки людина, котра досконально розібралася в тому, про що пише.

У народі кажуть, що дерево пізнають за плодами, а вчителя – за учнями. Учні у Василя Івановича – сила-силенна по всій Україні і особливо – по нашій області. І на кафедрі української мови зараз працюють його колишні аспірантки Галина Іванівна Вовченко, Алла Михайлівна Галас, Ольга Дмитрівна Пискач, які свого часу успішно захистили кандидатські дисертації, і вже давно стали досвідченими, висококваліфікованими доцентами. На іншому факультеті нашого університету працює також його аспірантка Світлана Михайлівна Рошко, кандидат філологічних наук, доцент.

Василь Іванович залишив добрий слід і в інших сферах діяльності. Свого часу він керував освітянською галуззю області, був головою профспілкової організації університету, деканом філологічного факультету. Де б він не працював, завжди і скрізь був людиною порядною, дружелюбною, надійною. На нього завжди можна було покласти в усьому, і він ніколи нікого не підводив. Він ставився толерантно навіть до тих людей, які йому шкодили, і він знав про це. Але особисте він не вип'ячував, не все погане брав до уваги, до пам'яті.

Був дуже пунктуальним, іноді навіть дуже пунктуальним, хоч це часом відіграло в його житті негативну роль. Василь Іванович народився

під знаком Скорпіона. Здебільшого це люди з непростим характером. Але всі люди різні, кожен із нас має свій характер, свої звички, уподобання, має і позитивні, і негативні риси. Важливо, щоб позитивні значно переважали над негативними. Василь Іванович був саме таким, не ідеальним, не святим, але людським, справедливим, відвертим. Він завжди любив допомагати, коли до нього зверталися по допомогу, за порадою, він ніколи не казав, що не має часу, тому що зайнятий або поспішає, хто б до нього не звернувся – студент, колега, викладач. Він з людиною поговорив будь-де – на коридорі, на вулиці. Не обов'язково було йти в деканат, на кафедру, сідати за стіл, будь-де він говорив по ділу, говорив прямо, відверто, без вибачень, говорив, як думав. Особисто я дуже вдячний йому за деякі поради, зауваження. Здебільшого вони були резонні, давали позитивні наслідки.

Таким був Василь Іванович Добош. Переді мною він вічно живий, я з ним бував у багатьох різних ситуаціях, зокрема й не простих, я його дуже добре пам'ятаю, і в мене про нього залишилися найкращі спогади.

Іван Сабадош,

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови
Ужгородського національного університету
<https://orcid.org/0000-0003-2992-8294>*